

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

**Jurisprudence
Pedagogical sciences
Philological sciences
Sociological sciences
Psychological sciences**

№12(99) 2021

Część 4

*Бабаян Юлія Олександрівна,
Борко Мар'яна Василівна,
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського*

ВПЛИВ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ СТОСУНКІВ НА СТАНОВЛЕННЯ САМООЦІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Babaian Yuliia,
Borko Mariana,
Mykolaivskyi National Sukhomlynskyi University*

THE INFLUENCE OF CHILD-PARENT RELATIONS ON THE FORMATION OF SELF-ASSESSMENT OF PRESCHOOLERS

Анотація.

У статті аналізуються особливості дитячо-батьківських стосунків як чинника становлення самооцінки дошкільників. Визначено, що дитячо-батьківські стосунки це особливі міжособистісні взаємини, що характеризуються сильною емоційною значущістю як для дитини, так і для батьків, потребою піклуватися, відповідальністю, та виступають чинником психічного розвитку і соціалізації дитини. Розглянуто вплив різних аспектів цих стосунків на становлення самооцінки дитини.

Abstract.

The article analyzes the features of child-parent relationship as a factor in the formation of self-esteem in preschool children. It is determined that the child-parent relationship is a special interpersonal relationship, characterized by strong emotional significance for both the child and parents, the need for care and responsibility, as those that determine the mental development and socialization of the child. The influence of various aspects of these relations on the formation of the child's self-esteem is considered.

Ключові слова: *дитячо-батьківські стосунки, стиль сімейного виховання, батьківські ставлення, самооцінка.*

Keywords: *child-parent relationship, family upbringing style, parental attitudes, self-esteem*

Дошкільний вік є важливим етапом у становленні самосвідомості і формуванні індивідуальності дитини, оскільки його основним змістом є оволодіння навичками орієнтації у своєму внутрішньому світі, здатністю співвідносити загальні і часткові, родові і видові властивості предметів, речей і явищ, усвідомлювати і оцінювати своє місце в соціумі через особливості стосунків з іншими, спроможність організувати свою поведінку у відповідності з цими властивостями.

Актуальність проблеми становлення й розвитку самооцінки особистості зумовлена необхідністю вивчення впливу на цей процес різних чинників. Одним із суттєвих факторів розвитку самооцінки дитини дошкільного віку є дитячо-батьківські стосунки, у процесі яких формуються стрижневі особистісні утворення дитини.

Сім'я є фундаментальним інститутом людських суспільств. Це забезпечує стабільність і відтворення населення в кожному наступному поколінні, що веде до фізичного та соціально-культурного заміщення в результаті народження дітей та підтримки членів сім'ї. Останніми роками відбулися зміни в молодих сім'ях з дітьми дошкільного віку, спричинені соціальною та внутрішньосімейною стратифікацією, руйнуванням традиційних стереотипів сімейних відносин, новими підходами до виховання та виховання дітей, значним погіршенням стану здоров'я підростаючого покоління та зростаюча кількість дітей із порушеннями розвитку.

Відносини батьків та дитини у дошкільний період впливають на формування у дітей ставлення до світу та до себе, показують, як реагувати на різні ситуації, та розвивають емоційне сприйняття середовища. Як соціальний інститут сім'я встановлює соціальні норми, санкції та зразки поведінки дітей, регулюючи стосунки між дітьми та їх батьками та виховуючи взаємну моральну відповідальність та взаємопідтримку. Сім'я є основою для формування сприйняття дитини та способів взаємодії зі світом, таким чином, сприяючи розвитку соціальних компетентностей та самоідентичності у дошкільнят.

На думку дослідників, які займаються сімейною проблематикою, батьківські відносини – це система різноманітних почуттів до дитини, поведінкових стереотипів, які використовуються у спілкуванні з нею, особливостей сприйняття і розуміння характеру й особистості дитини, її вчинків. На дитячо-батьківських відносинах позначається тип сім'ї, позиція, що займають дорослі, стилі відносин та роль, що вони відводять дитині в сім'ї. Під впливом типу батьківських ставлень, сімейного виховання формується особистість дитини [5].

Дослідження Д.Б.Ельконіна, О.М. Леонтєва, А.Р.Лурія та інших вчених показали, що психічний розвиток дитини визначається її емоційним контактом і особливостями взаємин з батьками. Так, принизливе, суперечливе виховання виступає чинником агресивно-захисного типу поведінки дітей з нестійкістю і підвищеною збудливістю; деспотичне

виховання зумовлює пасивно захисний тип поведінки з боязкістю, непевністю і залежністю; гіперопіка – до інфантилізованого типу поведінки з бурхливими емоційними реакціями.

Дослідження В.С. Мухіної, Т.А. Репіної, М.С. Лісіної та інших вчених указують, що причиною негативного батьківського ставлення до дитини є незнання психологічних особливостей віку, завдань, змісту, форм, методів виховання дитини.

В дошкільний період самооцінка дитини інтенсивно розвивається. Вирішальне значення у становленні самооцінки на перших етапах розвитку особистості має спілкування дитини з оточуючими дорослими. Самооцінка формується із суб'єктивних і об'єктивних оцінок оточуючих дитину людей. Унаслідок відсутності (обмеженості) адекватного знання своїх можливостей дитина спочатку на віру приймає їхню оцінку, відношення і оцінює себе як би через призму дорослих, цілком орієнтується на думку людей, що виховують її [2, с. 297].

На думку Б.Г.Ананьєва, виділення з оцінок оточуючих людей основ для оцінювання, «примірювання» їх на себе, тобто поява діяльності самооцінювання, стає реальною на етапі формування в дітей предметних дій і мовлення [1]. Від істоти, «яка стала суб'єктом, до істоти, що усвідомлює себе як суб'єкта», відзначає Л.І.Божович, дитина переходить до трьох років; у цей період її пізнавальна діяльність спрямовується на саму себе, на усвідомлення своїх власних дій [3, с. 190].

П.Р.Чамата [6] стверджує, що розвиток самооцінки у дітей проходить у два етапи: на першому етапі діти, оцінюючи себе, обмежуються, головним чином, оцінкою власних дій і вчинків; на другому – у сферу самооцінки включаються внутрішній стан та моральні якості особистості. Цей процес проходить через весь шкільний вік і завершується у дорослому житті при високо розвинутій свідомості.

Діти в ранньому віці здійснюють вчинки за безпосередньою вказівкою дорослих. Здійснюючи об'єктивно позитивні вчинки, діти не дають собі звіту в їх об'єктивній користі, не усвідомлюють свого обов'язку по відношенню до інших людей. Почуття обов'язку зароджується під впливом тієї оцінки, яку дають дорослі вчинку, здійсненому дитиною. На основі цієї оцінки у дітей починає розвиватися диференціювання того, що добре і що погано. Насамперед вони вчаться оцінювати вчинки інших дітей. Пізніше діти в змозі оцінити не тільки вчинки однолітків, але і свої власні вчинки [2, с.65].

Становлення самооцінки дошкільника багато в чому залежить від способів спілкування батьків з дитиною. Так, у випадку, коли спілкування дорослого з дитиною носить авторитарний характер, дитина втрачає впевненість у собі і у своїх власних силах, вона постійно боїться негативної оцінки, починає турбуватися, що вона робить щось не так.

Виховання за типом гіперопіки може поєднуватися із симбіотичними, тобто вкрай близькими стосунками дитини з одним із батьків, зазвичай з матір'ю. У цьому випадку спілкування дорослого з дитиною може бути як авторитарним, так і демократичним (дорослий не диктує дитині свої вимоги,

а радиться з нею, цікавиться її думкою). До встановлення подібних стосунків з дитиною схильні батьки з певними характерологічними особливостями – тривожні, недовірливі, невпевнені у собі. Встановивши тісний емоційний контакт з дитиною, такий батько заражає своїми страхами сина або доньку, тобто сприяє формуванню тривожності, невпевненості у своїх силах, заниженій самооцінці [4, с. 11].

Становленню в дитини неадекватної самооцінки можуть сприяти такі чинники, як завищені вимоги з боку батьків і вихователів, оскільки вони викликають ситуацію хронічної неуспішності. Стикаючись з постійними розбіжностями між своїми реальними можливостями і тим високим рівнем досягнень, якого чекають від неї дорослі, дитина відчуває неспокій, невпевненість у своїх силах. Невпевненість у собі, як риса характеру – це самознищувальна установка на себе, на свої сили і можливості. Невпевненість породжує тривожність і нерішучість, а вони, у свою чергу, формують відповідний характер самооцінки [2, с.119].

Таким чином, досліджуваний матеріал дозволив нам визначитися в сутності поняття самооцінки та особливостей її становлення у дошкільному віці. Одним з факторів, що впливають на становлення самооцінки, є особливості дитячо-батьківських стосунків. У дітей дошкільного віку становлення і закріплення неадекватної, частіше заниженої самооцінки, зумовлюється емоційним неблагополуччям, зокрема виникненням та тривалим чи постійним переживанням емоцій негативної модальності – таких як страх, хвилювання, напруга, роздратування тощо. Неадекватно занижена самооцінка також формується у дитини як результат частого неуспіху в різних видах діяльності. Істотну роль в її формуванні грає демонстративне підкреслення цього неуспіху дорослими або іншими дітьми. І, навпаки, діти із заниженою самооцінкою, переживаючи відчуття неповноцінності, як правило, не реалізують своїх потенцій, відчувають підвищену тривожність.

Список літератури

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: В 2-х т. М.: Педагогика, 1980. Т.1 / Под ред. А.А.Бодалева, Б.Ф.Ломова. 338 с.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание: Пер. с англ. М.: Прогресс, 1986. 420 с.
3. Божович Л.И. Психологические закономерности формирования личности в онтогенезе. Избранные психологические труды. М.: Межд.пед.акад., 1995. 212 с.
4. Захарова Е.И. Исследование особенностей эмоциональной стороны детско-родительского взаимодействия. Психолог в детском саду. 1998. №1. С. 9-17.
5. Столяренко Л.Д., Самигин СИ. Психология и педагогика в вопросах и ответах. Ростова-на-Дону: Феникс, 2000. 344 с.
6. Чамата П.Р. Самосознание и его развитие у детей. К.: Об-во Знание УССР, 1965. На укр. языке. 48 с.